

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАЛУЧЕННЯ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Немкович О.Б., ст. викладач кафедри обліку і фінансів
ПВНЗ «Європейський університет», Рівненська філія

В статті проведено сравнительный анализ динамики объемов кредитования аграрных предприятий с рентабельностью их деятельности и объемами валовой продукции сельского хозяйства.

Comparative analysis of dynamics of volumes of farms crediting with the profitability of their activities and quantities of gross agricultural production has been given in the article.

Вступ. Ефективність діяльності сільськогосподарських товаровиробників значною мірою залежить від наявності необхідних фінансових ресурсів. Проте, особливості аграрного виробництва досить часто зумовлюють нестачу обігових коштів, яка може бути компенсована шляхом залучення банківських кредитів. При цьому важливо, щоб економічна вигода від використання кредитних ресурсів була максимальною. На макрорівні актуальним також є забезпечення відтворювальних процесів, при яких відродження вітчизняного кредитного ринку сприятиме зростанню валової продукції сільського господарства.

Аналіз останніх досліджень. Переважна більшість науковців, що вивчають проблеми кредитування аграрного сектора економіки, приділяють увагу питанням ефективності використання залучених кредитних ресурсів. Серед них: В. Алексійчук, М. Дем'яненко, В. Замовець, С. Колотуха, М. Савлук, Н. Шелудько та інші. Разом з тим, дані дослідження є невичерпними і потребують подальших доробок.

Постановка завдання. В процесі дослідження необхідно провести порівняльний аналіз динаміки обсягів кредитування аграрних підприємств із рентабельністю їх діяльності та обсягами валової продукції сільського господарства. За базу для аналізу прийнято період, починаючи з 2000 р., оскільки саме він є точкою відліку активізації реформ аграрного сектора.

Результати дослідження. Пріоритетним завданням діяльності будь-якого підприємства, в тому числі і сільськогосподарського, є максимізація прибутку. Підприємства, які отримують достатній прибуток, мають можливість забезпечувати належний рівень оплати праці своїх працівників, своєчасно здійснювати постачання товарно-матеріальних цінностей, вчасно погашати кредиторську заборгованість, а також, що є надзвичайно важливим, інвестувати кошти в розширення виробництва. Це завдання є досить складним, і ефективно його вирішення передбачає, що аграрне підприємство повинно здійснювати постійний пошук нових можливостей економічного зростання та підвищення прибутковості.

Незважаючи на позитивні тенденції, що спостерігаються в останні роки в аграрному секторі економіки, фінансовий стан багатьох сільськогосподарських підприємств залишається незадовільним (табл. 1).

Таблиця 1

Фінансові результати діяльності аграрних підприємств у 2000–2006 рр.

Показники	Роки						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Питома вага прибуткових підприємств, %	65,5	56,1	46,2	57,7	66,7	66,2	68,7
Прибуток, млн грн	3285,3	2290,6	1241,9	2932,1	4327,6	5409,7	4687,9
Питома вага збиткових підприємств, %	34,5	43,9	53,8	42,3	33,3	33,8	31,3
Збиток, млн грн	1532,9	1391,5	1496,5	2162,6	1559,6	1707,3	1956,1
Загальний фінансовий результат діяльності аграрних підприємств, млн грн	1752,4	899,1	-254,6	769,5	2768,0	3702,4	2731,8

Джерело: [1, с. 51, 55]

Як свідчать дані таблиці 1, значна частина вітчизняних аграрних підприємств залишаються збитковими, і тому основною метою їх діяльності є виживання. Це зумовлено рядом проблем, серед яких найважливішими є: неврегульованість законодавчої бази, складні податкові відносини, недостатня державна фінансова підтримка, недосконалий механізм кредитування, обмеженість страхування, низький рівень науково технічного розвитку, нерозвиненість аграрного ринку тощо.

На думку вчених-економістів, а також практикуючих аграріїв, проблеми сільськогосподарського виробництва можливо вирішити лише за умови достатнього фінансування сільськогосподарських товаровиробників, одним із альтернативних варіантів якого є залучення в необхідних обсягах дешевих банківських кредитів.

Нині спостерігаються позитивні тенденції кредитування сільськогосподарських підприємств. За даними НБУ, у період з 2000 р. суми залучених банківських кредитів, наданих сільськогосподарським товаровиробникам, зросли більше ніж у шість разів, і на кінець 2006 р. склали 12,8 млрд. грн. (рис. 1). При цьому кількість підприємств, які використовували кредити, зросла на 23% і складала 13,4 тис.

Рис. 1. Обсяги кредитів (в т. ч. коротко- та довгострокових), наданих сільськогосподарським підприємствам України в 2000-2006 рр.

У розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь обсяг кредитів збільшився від 80 грн./га у 2000 р. до 600 грн./га у 2006 р. Проте ця сума є недостатньою, і за розрахунками спеціалістів повинна складати не менш, ніж 1200 грн./га [2, С. 37]. Спостерігається також стійка тенденція до зростання частки довгострокових кредитів, яка у 2006 р. досягла 37%.

Проте кількість вкладених грошей та низький розмір відсотка не є передумовою отримання прибутку від здійснення сільськогосподарської діяльності. Ефективність використання залучених коштів в великій мірі залежить від здатності позичальника напрацювати грошові кошти, достатні для повернення кредиту та відсотків за ним. Нажаль, не зважаючи на нарощування обсягів кредитування сільськогосподарських підприємств, їх рентабельність залишається на досить низькому рівні (табл. 2).

Безперечно, загальний обсяг кредитів є лише одним, і дуже частковим показником, що впливає на результати діяльності аграрних підприємств. Ефективність господарювання сільськогосподарських товаровиробників значною мірою залежить від багатьох інших, як зовнішніх (стихийний характер ціноутворення на ринку сільгосппродукції; значні темпи росту цін на паливно-мастильні матеріали; підвищення тарифів на перевезення залізничним транспортом; політична нестабільність; рівень державної підтримки тощо), так і внутрішніх (земля; капітал; трудові ресурси тощо) факторів.

Не менш важливим є порівняльний аналіз динаміки обсягів кредитування аграрних підприємств та валової продукції сільського господарства, оскільки вважається, що темпи збільшення обсягів кредитів не завжди позитивно впливають на економічне зростання і довгострокову макроекономічну стабільність. Кредитна експансія дає позитивний ефект, коли вона в результаті дає приріст обсягів випуску товарів і послуг національними виробниками, за умови, що номінальний приріст обсягів випуску вартісному вимірнику не цілком поглинається зростанням цін [6, С. 55].

Рентабельність сільськогосподарського виробництва у 2000-2006 рр.

Показники	Роки						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Видано кредитів сільськогосподарським підприємствам, млрд грн	1,9	4,4	5,6	6,8	7,5	10,5	12,8
Рівень рентабельності всієї діяльності, %	9,0	5,0	-1,9	-0,03	12,6	9,8	7,4
Рівень рентабельності сільгосппродукції, %	-1,0	18,3	4,9	12,6	8,1	6,8	2,8
У тому числі:							
- продукції рослинництва;	30,8	35,8	22,3	41,7	20,3	7,9	11,3
- продукції тваринництва	-33,8	-6,6	-19,8	-18,8	-11,3	5,0	-11,0

Джерело: [3, с. 50; 4, 5]

Аналіз динаміки валової продукції сільського господарства свідчить, що її обсяги впродовж 2000-2006 рр. постійно зростають (табл. 3).

Таблиця 3

Відношення обсягів кредиту, наданого сільськогосподарським підприємствам, до валової продукції сільського господарства у 2000-2006 рр.

Показники	Роки						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Видано кредитів сільськогосподарським підприємствам, млрд грн	1,9	4,4	5,6	6,8	7,5	10,5	12,8
Валова продукція сільського господарства (у фактичних цінах), млрд грн	54,3	65,2	65,3	64,5	83,9	92,5	94,3
Частка кредитів банків у валовій продукції сільського господарства, %	3,5	6,7	8,6	10,5	8,9	11,4	13,6

Джерело: [4, 5]

При цьому, частка кредитів, наданих аграрним підприємствам за досліджуваний період, хоча і має тенденцію до збільшення, проте залишається досить низькою. В 2006 р. вона складала лише 13,6%, тоді як у розвинених країнах 70% обігових коштів на розвиток аграрного сектору надається за рахунок банківського кредиту [2, С. 30].

Одночасно спостерігається тенденція до випередження темпів зростання обсягів кредитів над темпами збільшення валової продукції сільського господарства (рис. 2).

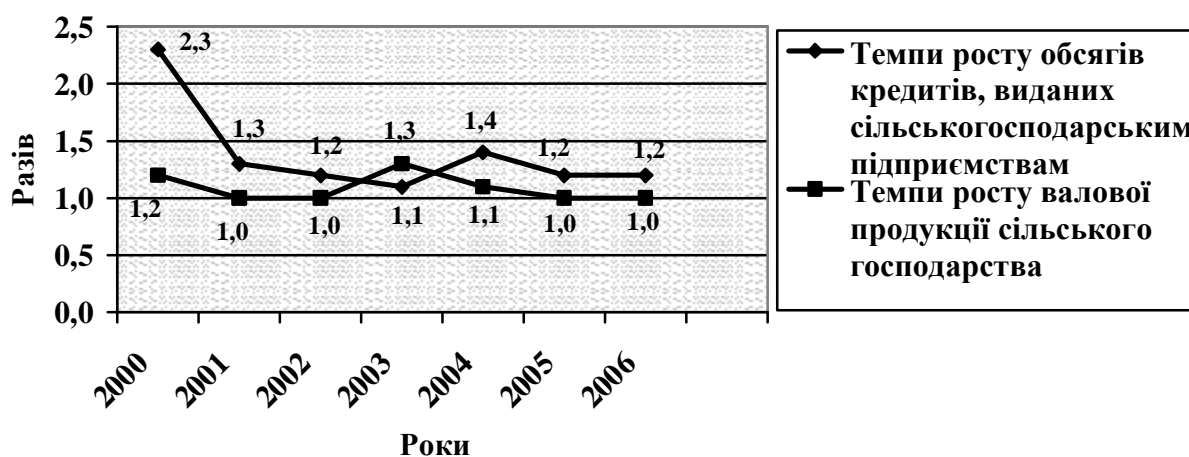

Рис. 2. Темпи росту обсягів кредитування аграрних підприємств та валової продукції сільського господарства у 2000-2006 рр.

Найбільше випередження темпів зростання обсягів кредитів над темпами збільшення валової продукції сільського господарства спостерігалося в 2000 р. Впродовж наступних періодів відхилення між даними показниками зменшувалася, а в 2003 р. прийняло від'ємне значення, тобто темпи зростання валової продукції сільського господарства випереджали темпи росту обсягів кредитування. Починаючи з 2004 р. темпи зростання обсягів кредитування вищі ніж темпи зростання валової продукції сільського господарства.

Проведений аналіз дає підстави зробити висновки, що в розвитку аграрного сектора економіки спостерігаються екстенсивні процеси, які в перспективі можуть негативно вплинути на макроекономічну стабільність, призвівши до зростання споживчих цін, прискорення темпів інфляції та погіршення сальдо поточного балансу. Варто застережити, що із вступом України до СОТ зазначені процеси можуть посилитися.

Разом з тим, необхідно наголосити, що офіційні статистичні дані на підставі яких здійснені розрахунки, не завжди об'єктивно відображають реальну ситуацію, оскільки існує проблема статистичної оцінки показників національного, в тому числі і сільськогосподарського виробництва, а саме:

- тінізація виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції;
- значна частка господарств населення у валовому виробництві та відсутність відповідного обліку їх діяльності;
- загальна оцінка діяльності сільськогосподарських підприємств, мисливства та рибного господарства (у зв'язку з переходом до міжнародної Системи національних рахунків) [7, с. 85].

Водночас, деякі неточності в підрахунках дають можливість виявити загальні тенденції впливу збільшення обсягів кредитування на рентабельність аграрних підприємств та динаміку сільськогосподарського виробництва.

Підвищення ефективності використання кредитних ресурсів передбачає поєднання різних заходів як на мікро- так і на макрорівні, а саме: застосування нових технологій; підвищення продуктивності праці; розширення ринку збуту; зростання платоспроможності; зниження відсоткових ставок за банківськими кредитами; державна фінансова підтримка через механізм здешевлення кредитів; часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва; надання державних страхових субсидій; розвиток аграрних фондів тощо.

Висновки. Сільське господарство є кредитомісткою галуззю і її нормальне функціонування без кредитних ресурсів у сучасних умовах практично неможливе. Нажаль, нарощування обсягів кредитування аграрних підприємств не сприяє підвищенню рентабельності сільськогосподарського виробництва. Разом з тим, при правильному технологічному та фінансовому підході сільське господарство може стати досить рентабельною галуззю в українській економіці.

Темпи зростання обсягів кредитування не повинні значно перевищувати темпи зростання валової продукції сільського господарства. Проте необхідно зазначити, що із вступом України до СОТ спостерігатиметься приплив іноземного банківського капіталу, що у поєднанні з більшою відкритістю національної економіки, зниженням торговельних та митних обмежень для імпорту та скороченням обсягів експорту може сприяти погіршенню макроекономічних показників у перспективі.

Подальша трансформація аграрного сектора вимагає здійснення дієвих заходів, що сприятимуть ефективному використанню кредитних ресурсів, залучених сільськогосподарськими підприємствами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Статистичний щорічник України за 2006 р. Київ. – 2007 – 575 с.
2. С. Колотуха. Стратегічні перспективи фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників. // Банківська справа. – 2007. – №1
3. Сільське господарство України 2006 р. Статистичний збірник. – Державний комітет статистики України, 2007.
4. <http://www.bank.gov.ua>
5. http://agroua.net/news/news_12722.html
6. В. Зимовець, Н. Шелудько. Макроекономічні аспекти активізації банківського кредитування в Україні. // Вісник НБУ. – 2006, листопад
7. Лопатинський Ю. М. Трансформація аграрного сектора: інституціональні засади. – Чернівці: Рута, 2006. – 344 с.